

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Природничий факультет

Кафедра екології

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістранта

на тему: **«ЗБЕРЕЖЕННЯ РАРИТЕТНОЇ ФЛОРИ НПП «ХОТИНСЬКИЙ»**

Виконав: Студент групи Ecoll 1- M18z

Спеціальності 101 Екологія

Стороженко Юрій Вікторович

Керівник: Федорчук І.В., кандидат

біологічних наук, доцент кафедри екології

Рецензент: Любинський О.І., к. с-г н.,

професор, завідувач кафедри екології

м. Кам'янець-Подільський – 2019 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НПП «ХОТИНСЬКИЙ»	
1.1. Загальна характеристика НПП «Хотинський».....	6
1.2. Рельєф.....	7
1.3. Клімат.....	11
1.4. Гідрологічний режим.....	15
1.5. Функціональне зонування.....	18
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФЛОРИ	
2.1. Поняття раритетної флори.....	23
2.2. Характеристика раритетної флори України.....	26
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РАРИТЕТНОЇ ФЛОРИ НПП «ХОТИНСЬКИЙ»	
3.1. Аналіз флори.....	29
3.2. Склад раритетної флори НПП «Хотинський».....	32
3.2. 1. Систематичний аналіз раритетної флори.....	33
3.2. 2. Біоморфологічний аналіз раритетної флори.....	35
3.2. 3. Еколого – ценотичний аналіз раритетної флори.....	39
РОЗДІЛ 4. СТАН ТА ОХОРОНА РАРИТЕТНОЇ ФЛОРИ НПП «ХОТИНСЬКИЙ».....	51
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65
ДОДАТКИ.....	71

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

НПП «Хотинський» - національний природний парк «Хотинський»;

Хотинське ПОНДВ – Хотинське природоохоронне науково – дослідне відділення;

Кельменецьке ПОНДВ – Кельменецьке природоохоронне науково – дослідне відділення;

Сокирянське ПОНДВ – Сокирянське природоохоронне науково – дослідне відділення;

ДП «Хотинський лісгосп» - державне підприємство «Хотинський лісгосп»;

ДП «Сокирянський лісгосп» - Державне підприємство «Сокирянський лісгосп»;

ДП «Хотинське державне спеціалізоване лісництво АПК» - державне підприємство «Хотинське державне спеціалізоване лісництво агропромислового комплексу»;

ДП «Кельменецьке державне спеціалізоване лісництво АПК » - державне підприємство «Кельменецьке державне спеціалізоване лісництво агропромислового комплексу».

ВСТУП

Природоохоронна діяльність на сьогодні актуальна та необхідна в період катастрофічного зменшення рідкісних представників біорізноманіття. Вивчення загального поширення різноманіття раритетної флори та виявлення причин можливого їх зникнення, розробка та впровадження заходів щодо збереження та відтворення популяцій є першочерговим завданням на сьогодні всіх науковців.

Актуальність роботи є те, що останніми роками спостерігається тенденція до зменшення популяцій раритетних видів в Україні. На сьогодні існують проблеми суміжних територій із НПП «Хотинський» – це недостатньо вивчені ділянки, які несуть антропогенне навантаження, забруднюються побутовими відходами та максимально низький рівень екологічних знань населення, які проживають на цих територіях щодо збереження видів.

Мета дослідження: аналіз раритетної флори НПП «Хотинський», систематичний, біоморфологічний та еколого-ценотичний.

Об'єкт дослідження: видовий склад раритетних представників НПП «Хотинський».

Предмет дослідження: особливості раритетної флоринаціонального природного парку «Хотинський».

Методи дослідження:

- Загальні: оцінки, порівняння, узагальнення;
- Спеціальні: геоботанічні, екологічні, созологічні.

Завдання:

1. Опрацювати та узагальнити відомості раритетної флори України та НПП «Хотинський».
2. Визначити склад раритетної флори України та НПП «Хотинський» та вивчити особливості фізико – географічного розташування, його вплив на формування флори, в тому числі раритетної.

3. Скласти перелік раритетної флори території НПП «Хотинський» та проаналізувати її особливості.
4. Проаналізувати умови зростання раритетної флори на території парку
5. Стан охорони раритетної флори на території НПП «Хотинський»
6. Розробити менеджмент-заходи охорони та збереження деяких представників раритетної флори на території НПП «Хотинський».

Наукова новизна полягає у доповненні інформації про стан популяцій раритетної флори НПП «Хотинський», а також прилеглих територіях, які потребують заповідання.

Теоретичною базою дослідження є науково-методологічні праці з тематики дослідження та спостереження наукових співробітників НПП «Хотинський»[7,25-28,34], а також літературні джерела.

Апробація результатів роботи. Результати досліджень були представлені у вигляді наукової статті в Збірнику наукових праць студентів і магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, опублікованому у 2019 році, а також на Науковій конференції студентів та магістрантів за підсумками НДР у 2018-2019 році на природничому факультеті.

Структура роботи: Дипломна робота викладена на 85 сторінках машинописного тексту та складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

В умовах сьогодення, антропогенна трансформація природного середовища спричинює загрозу зникнення багатьох представників природної рослинності. У результаті тотальної деградації рослинного покриву природних екосистем рідкісні види зникають, а типові стають рідкісними. Після втрати своєї стійкості фітоценози стають вразливими до проникнення інвазійних видів рослин. Зі зникненням раритетних видів, фітоценози втрачають свою стійкість та певну властивість. Тому дуже важливо встановити головні причини зникнення популяцій, а також ретельно вивчити про їх потреби до умов середовища. Такою важливою справою займаються і науковці національного природного парку «Хотинський». Основною метою є яких є : виявити причини зменшення рівня раритетного фіторізноманіття парку, та визначити шляхи збереження та відновлення популяцій раритетних видів рослин.

Внаслідок інвентаризації популяцій раритетних видів рослин на території НПП «Хотинський» виявлено 37 видів рослин та 2 види гриба. Значне різноманіття еколого-ценотичних умов, порівняно слабке та регульоване рекреаційне навантаження роблять заповідні ділянки парку цінним у фітосозологічному розумінні осередком природної рослинності.

Для проведення ефективних заходів зі збереження та відновлення популяцій раритетних видів рослин необхідно враховувати специфічні потреби кожного виду щодо «кількості та якості» біотопу.

Аналізуючи склад раритетних видів досліджених ділянок та враховуючи характеристики ділянок, виявлено, що окремі види частіше трапляються у більших за площею та краще збережених територіях, тоді як інші не проявляють такої вибірковості. Тому основним кроком для збереження та зміцнення раритетних видів НПП «Хотинський» - є збільшення площі природно – заповідності (розширення території парку), знищення чагарників, які є перепорою щодо збільшення популяцій видів та ареалів поширення та по можливості збільшення популяцій шляхом інтродукції із ботанічних садів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артамуратов Р. Формирование корневых систем некоторых кустарников, кустарничков, полукустарничков в условиях гипсовой пустыни Кызылкум // Жизненные формы: онтогенез и структура: межвуз. сб. научн. трудов. — М.: Прометей, 1993. — С. 204–211.
2. Баранський О.Р. Рідкісні та зникаючі види флори Волинського Полісся (хорологія, еколого-ценотичні особливості, охорона): Автореф. дис. канд. біол. наук. — К., 2005. — 20 с.
3. Беспалова З.Г. К биологии полукустарничков-эдификаторов фитоценозов Ногайских пустынных степей и сухих степей Центрального Казахстана // Ботан. журн. — 1960. — 45, № 10. — С. 1462–1475.
4. Бейдман И.Н. Методики изучения фенологии растений и растительных обществ. Методические указания. — издательство «Наука», 1974. — 155 с.
5. Борисова И.В. О понятиях «биоморфа», «экобиоморфа» и «архитектурная модель» // Ботан. журн. — 1991. — 76, № 10. — С. 1360–1367.
6. Ботаника: морфология и анатомия растений. Учебное пособие для студентов пед. ин-тов по биол. и хим. спец. / Васильев А.Е., Воронин Н.С., Еленевский А.Г. и др. — М.: Просвещение, 1998. — 480 с.
7. Волюца О.Д. Раритетні види флори Північно-Бессарабського геоботанічного округу // Биоразнообразие. Экология. Эволюция. Адаптация: Мат-лы II Междунар. Науч. Конф. Студентов, аспирантов и молодых ученых. 140-летию Одесского. Ун-та им. И.И. Мечникова (28 марта — 1 апреля 2005 г.). — Одесса, 2005. — С. 18.
8. В.П.Коржик, А.І.Токарюк, І.І.Чорней, І.В. Скільський, В.В.Буджак.. Удосконалена схема фізико - географічного районування Чернівецької області та деякі ботаніко-зоологічні особливості виділених хоріонів // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень. Матеріали Другої міжнародної науково-практичної конференції (24–25 квітня 2015 року, смт

- Путила, Чернівецька область, Україна). – Чернівці: ДрукАрт, 2015. – С. 167–186)
9. Географічна енциклопедія України. — К., УРЕ. — 1989. — Т. 1. — 416 с.
 10. Геоботанічне районування Української РСР. Київ: Наук. думка, 1977. — 343 с.
 11. Голубев В.Н., Нікіфоров А.Р. Еколого-біологічна структура основних типів рослинності прибровочного південно-східного схилу Никітської яйли. Укр. ботан. журнал, 1995; 52(2): 186–193.
 12. Голубев В.Н. Об изучении жизненных форм растений для целей фитоценологии / В.Н. Голубев // Ботан. журн. — 1968. — Т. 53, № 3. — С. 1085–1093.
 13. Голубев В.Н. Основы биоморфологии травянистых растений Центральной Лесостепи. Ч.1. Биоморфология подземных органов // Центрально-Черноземного гос. заповедника им. проф. В.В. Алехина. — Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1962. — 511 с.
 14. Голубев В.Н. К определению понятий жизненных форм полукустарничков, полукустарников, кустарничков и кустарников // Бюл. Гос. Никит. ботан. сада. — 1973. — 1 (20). — С. 9–11.
 15. Дідух Я.П., Шелях – Сосонко Ю.Р. Геоботанічне районування України та суміжних територій // Укр. Ботан. Журн. — 2003. — Том 60 . — №01 . — С. 6–11.
 16. Жукова Л.А. Популяционная жизнь луговых растений. – Йошкар-Ола: РИИК «Ланар», 1995. – 224 с.
 17. Заугольнова Л.Б., Смирнова О.В. Возрастная структура ценопопуляций многолетних растений и ее динамика // Журн. Общ. Биол. – 1978. – Т. 39. – С. 849–858.
 18. Збереження біорізноманіття України : (друга нац. доп.) / за ред. Я.І. Мовчана, Ю.Р. Шеляга-Сосонка. – Київ Хімджест – 2003. – 110 с.

19. Зиман С.Н. Жизненные формы и биология степных растений Донбасса. — К.: Наук. думка, 1976. — 191 с.
20. Зозулин Г.М. Схема основных направлений и путей эволюции жизненных форм семенных растений // Ботан. журн. — 1968. — 53, № 2. — С. 223–233.
21. Ботан. журн. — 1968. — 53, № 2. — С. 223–233.
22. Каталог видів флори і фауни України, занесених до Бернської конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі. Вип. I. Флора / [під ред. В.І.Чопика]. — К., 1999. — 20 с.
23. Кияк В. Збереження малих популяцій // Збереження біотичного різноманіття у високогір'ї Українських Карпат: Наук. реком. — Львів: Меркатор, 2009. — С. 14—18.
24. Кобів Ю. Збереження оселищ рідкісних видів рослин // Збереження біотичного різноманіття у високогір'ї Українських Карпат: Наук. реком. — Львів: Меркатор, 2009. — С. 19—22.
25. Каталог раритетного біорізноманіття заповідників і національних природних парків України. Фітогенетичний фонд. Мікогенетичний фонд, фітоценотичний фонд/ Під наук. ред. д-р біол. наук С.Ю. Поповича. — К.: Фітосоціологічний центр, 2002. — 276 с.
26. Крічфалушій В.В., Будніков Г.Б. Рідкісні види судинних рослин Українських Карпат // Праці Наук. т-ва ім. Шевченка. Екол. збірн. — 2003. — 11. — С. 182—191.
27. Літопис Природи НПП «Хотинський». Третя книга, 2015.—С 120-210.
28. Літопис Природи НПП «Хотинський». Четверта книга, 2016 .— 550 с.
29. Літопис Природи НПП «Хотинський». П'ята книга, 2017 .— С. 73—102.
30. Літопис Природи НПП «Хотинський». Шоста книга, 2018 .— С. 183 – 283.
31. Марушевський Г.Б. Збереження біорізноманіття і створення екомережі: інформ. довід / Київ. :Wetlands International Black Sea Programme – 2008. — 168 с.

32. Малиновський К., Царик Й., Кияк В., Нестерук Ю. Рідкісні, ендемічні, реліктові та погранично-ареальні види рослин Українських Карпат. — Львів: Ліга-Прес, 2002. — 76 с.
33. Маринич А.М., Пашенко В.М., Шищенко П.Г. Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование / Отв. ред. А.М.Маринич. - К.: Наук. думка. - 1985. - 224 с
34. Определитель высших растений Украины / [под ред Ю.Н. Прокудина]. – Киев: Наук. думка, 1987. – 545 с.
35. Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання) / Укладачі : докт. біол. наук, проф. Т. Л. Андрієнко, канд. біол. наук М. М. Перегрим. – К. : Альтерпрес, 2012. – 148 с.
36. Природа Украинской ССР. Растительный мир / Андриенко Т.Л., Блюм О.Б., Вассер С.П. и др. – Киев: Наукова думка, 1985. – 208 с.
37. Проект організації території національного природного парку «Хотинський», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів- Київ, 2013. – 376 с.
38. Природа Чернівецької області / За ред. К.І. Геренчука. — Львів: Вища шк., 1978. —160 с.
39. Редкие и исчезающие растения и животные Украины (справ.); ред. К.М. Сытник – Київ. : Наукова думка, 1988. – 256 с.
40. Стороженко Ж.В., Білівська В.Ю. Сучасне флористичне різноманіття території національного природного парку «Хотинський». Матеріали п'ятої міжнародної науково – практичної конференції «Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень» (19 квітня 2018р., м. Чернівці).- Чернівці: ДрукАрт, 2018., С. 173-174.
41. Собко, В. Г. Рідкісні види флори України у Європейському Червоному списку / В. Г. Собко, В. В. Гриценко, А. М. Гнатюк, О. В. Деркач, Ю. В. Мініна // Інтродукція рослин. – 2002. – № 3–4. – С. 4–12.

42. Серебряков И.Г. Экологическая морфология растений. Жизненные формы покрытосеменных и хвойных // И.Г. Серебряков. — Москва.: Высш. шк., 1962. — 378 с.
43. Серебряков И.Г. Жизненные формы высших растений и их изучение / И.Г. Серебряков // Полевая геоботаника. — Москва.; Л.: Наука, 1964. — Т. 3. — С. 146–208.
44. Serebriakov, Y.N. (1962) Ekologicheskaya morfologiya rasteniy. Zhyznennyye formy pokrytosemennykh y khvoynykh [Ecological morphology of plants. Life forms angiosperms and conifers]. M.: Vyssh. shk., 378 p.
45. Токарюк А.І., Коржан К.В., Чорней І.І. Раритетні ефемероїдні геофіти м. Чернівці та їх охорона // Заповідна справа в Україні. – 2011. – Т. 17, вип. 1-2. – С. 22-28.
46. Червона книга України. Рослинний світ / За ред. Я.П. Дідуха — К.: Глобалконсалтинг, 2009. — 900 С. 22.—101.
47. Чорней І.І., Буджак В.В., Термена Б.К. та ін. Нові відомості про поширення на Чернівецькій судинних рослин з «Червоної книги України» та їх охорона // Укр. Ботан. Журн. — 2001. — 58, № 1. — С. 78—83.
48. Чорней І.І., Буджак В.В., Токарюк А.І. Сторінками Червоної книги (рослинний світ) Чернівецька обл.- Чернівці: ДрукАрт, 2010 С.41 – 374.
49. Чорней І.І., Буджак В.В., Токарюк А.І., Білоконь М.В., Аврам М.М., Важливі ботанічні території Прут – Дністерського межиріччя (В межах Буковини). Матеріали п'ятої міжнародної науково – практичної конференції «Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень» (19 квітня 2018р., м. Чернівці).- Чернівці: ДрукАрт, 2018. С. 228- 232.
50. Чорней І.І., Буджак В.В., Токарюк А.І., Волуца О.Д. Хорологія раритетного біорізноманіття Буковини. Частина І. Археогоніати. – Чернівці: ДрукАрт, 2014. – 128 с.

51. Чорней І.І., Токарюк А.І., Буджак В.В., Скільський І.В. Заповідні урочища Північної Буковини та Хотинщини: загальний огляд, рослинність, раритетні флора і фауна // Заповідна справа в Україні. – 2009. – Т. 15, Вип. 1. – С. 82-100.
52. Чорней І.І., Буджак В.В., Термена Б.К. та ін. Судинні рослини флори Чернівецької об-ласті, які підлягають охороні: Атлас-довідник. — Чернівці: Рута, 1999. — 140 с
53. Фардеева М.Б. Кожевникова М.В. Методы картографирования для изучения популяций редких видов растений // 7-ой Всероссийский популяционный семинар (Сб.тр.). Сыктывкар, 2004. Ч. 1. – С. 220-222.
54. Ценопопуляции растений (основные понятия и структура). – Москва.: Наука, 1976. – 217 с.
55. Шмидт В.М. Математические методы в ботанике: учеб. пособие / В.М. Шмидт – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1984. – с. 179 – 184, 194 – 222.
56. Юрцев Б.А. Жизненные формы: один из узловых объектов ботаники / Б.А. Юрцев // Проблемы морфологической экологии растений. — Москва.: Наука, 1976. — С. 9–41.